

LAUSUNTO Kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta ja korkeakoulua -luonnoksesta

Erilaisten oppijoiden liitto 7.5.2021

Yleistä / Käsitteistä

Suunnitelmassa/suosituksissa tulee tarkistaa erilaisia oppijoita/oppimisvaikeuksia kokevia henkilöitä koskevat käsitteet ja käyttää niitä johdonmukaisesti.

'Erilaiset oppijat' (luvun 5.10 otsikko) on näkemyksemme mukaan tässä yhteydessä liian laava käsite. Erilaiset oppijat -käsitettä ei virallisesti käytetä oppilaitoksissa eikä asiantuntijoiden ja tutkijoiden keskuudessa kuvaamaan henkilöitä, joilla on oppimisvaikeuksia, ja kun käsitettä käytetään, sillä tarkoitetaan vaihtelevasti erilaisia ominaisuuksia ja ryhmiä.

Luvussa 6.6 'Vammaiset, toimintarajoitteiset' toimintarajoitteiksi luetaan "keskittymis- ja oppimiskyvyn ongelmat". Tarkoitetaanko näillä oppimisvaikeuksia vai muita keskittymiseen ja oppimiseen vaikuttavia haasteita? Sivulla 11 on kirjoitettu, että "myös maahanmuuttajat, maahanmuuttotautaiset, vammaiset ja toimintarajoitteiset sekä muut haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät jäävät koulutuksessa ja osaamisessa muista väestöryhmistä jälkeen". Luetaanko tässä kohtaa oppimisvaikeuksia kokevat toimintarajoitteisten ryhmään? Sama kysymys koskee tekstiä sivulla 31: "Joustavat opintopolut voivat KARVIN mukaan toimia keinona edistää yhdenvertaisuuden ja korkeakoulutuksen saavutettavuuden toteutumista eri ryhmien näkökulmasta (sosioekonominen asema, alue, sukupuoli, maahanmuuttajatausta, etniset ryhmät, kieliryhmät ja toimintarajoitteiset)." Sivulla 93 puolestaan on kirjoitettu, että "esteettömyyttä ei enää yhdistetty vammaisiin ja erilaisiin oppijoihin, vaan se nähtiin laajasti koko korkeakouluyhteisöä koskevana asiana". Tarkoitetaanko tässä erilaisilla oppijoilla oppimisvaikeuksia kokevia opiskelijoita?

'Toimintarajoitteet' voi olla toimiva yläkäsite, mutta silloin se pitää avata ja määritellä tarkasti, jotta lukija ymmärtää, mitkä ryhmät sen alle kuuluvat. Oppimisvaikeus voidaan periaatteessa nähdä toimintarajoitteena, kuten vamma tai sairaus tai mielenterveyden häiriö, mutta suositeltavampaa ja selkeämpää on määritellä oppimisvaikeuksia kokevat omana ryhmänään ilman tarpeetonta yläkäsitettä.

Oppimisvaikeuksia kokevat on esitetty omana ryhmänään luvussa 6.8 'Erilaiset oppijat, oppimisvaikeuksiset'. Tämä luku on epäjohdonmukainen ja sekava alkaen erilaisten oppijoiden / oppimisvaikeuksisten määrittelystä ja jatkuen käsittelemään korkeakouluopiskelijoiden psyykkisiä vaikeuksia ja korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimusta (KOTT). Oppimisvaikeuksia kokevien ryhmä tulee käsitellä selkeästi ja johdonmukaisesti omana ryhmänään, eikä sitä tule yhdistää psyykkisiä ongelmia/mielenterveysongelmia kokevien ryhmään.

Oppimisvaikeus-käsite on paljon käytetty, mutta sen määritelmät vaihtelevat paljon asiantuntijoiden ja tutkijoidenkin keskuudessa, ja arkikielessä sitä käytetään hyvinkin lavasti. Käsitteen määrittely tarkasti saavutettavuussuunnitelmassa on tärkeää, jotta 1) ymmärretään, mistä erityisryhmästä puhutaan, ja 2) osataan suunnitella ja kohdentaa tämän ryhmän kannalta keskeiset saavutettavuutta edistävät toimenpiteet. Oppimisvaikeuksia kokevien ryhmä on oma, nimenomaan oppimisvaikeuden perusteella muista poikkeava ryhmänsä, jonka osalta korkeakoulutuksen saavutettavuuteen liittyy useita käytäntöjä, toimenpiteitä ja ennen kaikkea tiedon ja ymmärryksen lisäämistä opetushenkilöstön keskuudessa ja laajemmin yhteiskunnassa.

Saavutettavuussuunnitelmassa määritelmä voisi olla seuraava:

'''Kehitykselliset oppimisvaikeudet' (myöhemmin 'oppimisvaikeudet') ovat synnynnäisiä, keskushermoston toiminnan poikkeavuudesta johtuvia vaikeuksia, jotka ilmenevät tietyn taidon alueella, kuten luku- ja/tai

kirjoitustaidossa tai matematiikan taidoissa. Ne voivat aiheuttaa haasteita myös hahmottamisessa, tarkkaavuudessa ja muistissa. Ryhmä on melko suuri: yksittäisiä oppimisvaikeuksia esiintyy 5–10 %:lla väestöstä. Yleisin ja tunnetuin oppimisvaikeus on lukivaikeus (lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus).”

Ks. [Infograafi oppimisvaikeuksista – Erilaisten oppijoiden liitto ry \(eoliitto.fi\)](#)

Lisäksi ehdotamme, että 'erilaisten oppijoiden' tai 'oppimisvaikeuksisten' sijasta saavutettavuussuunnitelmassa puhutaan johdonmukaisesti 'oppimisvaikeuksia kokevista henkilöistä'.

Tarkentavina tietoina tämän ryhmän osalta on hyvä todeta seuraavaa:

Suomessa ei ole tällä hetkellä saatavilla virallisia tilastoja siitä, kuinka paljon oppimisvaikeuksien takia tukea tarvitsevia opiskelijoita on korkeakouluissa. Korkeakouluopiskelijat ilmoittavat lukivaikeuksia ja muita oppimisvaikeuksia kuitenkin aiempaa useammin. Eurostudent VII -kyselytutkimuksen (2019) mukaan ammattikorkeakouluopiskelijat ilmoittavat yliopisto-opiskelijoita useammin erilaisia oppimisvaikeuksia (AMK-opiskelijat 7,2–7,4 %, yo-opiskelijat 3,8–4,8 %), ja vuoden 2012 korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen mukaan 6–8 %:lla opiskelijoista oli lukivaikeuteen viittavia piirteitä. Hieman yli puolet oppimisvaikeuksia ilmoittavista opiskelijoista kokee vaikeuksien haittaavan opintoja.

Oppimisvaikeuksia kokevien ryhmä on moninainen, ja opiskelijoilla on erilaisia kokemuksia opiskelusta ja tuen saamisesta opintoihin. Eurostudent VII -kyselyssä oppimisvaikeuksia raportoivista opiskelijoista 23 % ilmoitti, ettei saa lainkaan tukea, ja 15 %, ettei tarvitse tai halua tukea. Osalla oppimisvaikeus oli ollut jo pitkään tiedossa, mutta virallinen todistus omasta lukivaikeudesta piti hankkia vasta aikuisena ja usein itse. Usein todistus lukivaikeudesta on hankittava yksityisiltä toimijoilta omalla kustannuksella. Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksesta puolestaan käy ilmi, että hyvin monella korkeakouluopiskelijalla oppimisvaikeudet todetaan suhteellisen myöhään. Vain 38–56 %:lla opiskelijoista vaikeudet oli todettu alle 16-vuotiaana.

Kansainvälisten tutkimusten mukaan oppimisvaikeuksiin suunnatuilla tukipalveluilla voidaan edistää opiskelijoiden opinnoissa suoriutumista ja opiskelumenestystä. Keskeistä on kokonaisvaltainen tuki. (Ks. [Uutta tutkimusta korkeakouluopiskelijoiden oppimisvaikeuksista – Luksitko-lehti \(eoliitto.fi\)](#))

Oppimisvaikeudet ovat usein perinnöllisiä ja ilmenevät riippumatta henkilön muusta lahjakkuudesta. Viimeksi mainittu on tärkeää ymmärtää ja nostaa esiin korkeakoulujen henkilöstön koulutuksissa ja suunniteltaessa tälle ryhmälle saavutettavuutta edistäviä toimenpiteitä. Tämän ryhmän tarvitsemien tukikeinojen ja erityisjärjestelyjen tarkoitus on poistaa ja madaltaa niitä koulutukseen pääsyn, oppimisen ja opiskelun esteitä, jotka aiheutuvat vaikeuksista edellä mainituissa taidoissa. Koulutuksen oppimääriin, oppisisältöihin ja osaamisvaatimuksiin ei pääsääntöisesti ole tarpeen tehdä mukautuksia.

OHO! -hankkeessa laadittu korkeakoulujen saavutettavuuskriteeristö on hyvä pohja korkeakoulujen omien saavutettavuussuunnitelmien laatimiseen, ja se kannattaa liittää kansallisen korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelman/-suositusten liitteeksi. Myös Jyväskylän yliopistossa kehitettyyn opiskelijoiden hyvinvoinnin ja oppimisen tuen malliin kannattaa tutustua: [Student Life - Opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen — Jyväskylän yliopisto \(ju.fi\)](#).

Erilaisten oppijoiden liitto on laatinut lausunnon ajatellen erityisesti niitä opiskelijoita, joilla on kapea-alaisia oppimisvaikeuksia. Kannamme kuitenkin huolta korkeakoulutuksen saavutettavuudesta myös niiden opiskelijoiden kohdalla, joilla oppimisen ja/tai opiskelun haasteita aiheuttavat erilaiset neuropsykiatriset oireyhtymät, kuten ADHD ja autismikirjo. Myös näiden erityisryhmien osalta tulee kuulla sekä asiantuntijoita että kokemusasiantuntijoita.

Lopuksi: Saavutettavuussuunnitelman tulisi olla selkeäkielinen ja selkeärakenteinen sekä käsitteiden käytössä johdonmukainen. Tämän suhteen luonnoksessa on vielä paljon muokattavaa. Lopussa esitetyt tavoitteet (50) ovat selkeämmät, mutta niidenkään jäsentyminen ei ole täysin johdonmukaista. Otsikot, alaotsikot ja niiden alla olevat tekstit/sisällöt eivät kaikilta osin vastaa toisiaan. Tavoitteet sisältävät osittain epäselvästi sekä kaikkia opiskelijoita että erityisryhmiä koskevia tavoitteita. On tärkeää, että saavutettavuussuunnitelma/-suositukset jaetaan sen valmistuttua laajasti ja että se itse on mahdollisimman saavutettava paitsi teknisesti myös kognitiivisesti.

Tavoitekohtaiset kommentit

9.1 KORKEAKOULUTUKSEN SAAVUTETTAVUUDEN LISÄÄMINEN VALTAKUNNALLISESTI

9.1.1 Korkeakoulutuksen ohjauksen ja yhteistyön vahvistaminen

1 OKM valmistelee korkeakoulutuksen saavutettavuutta koskevat säännökset yliopistolakiin ja amk-lakiin: lakeihin velvoite edistää korkeakoulutuksen saavutettavuutta.

Kommentti: Lakien taustamateriaalissa/perusteluissa tulee luetella ja määritellä kaikki ne erityisryhmät, jotka tällä hetkellä ovat aliedustettuina korkeakoulutuksessa. Siten lakiin kirjattu velvoite ei jää epämääräiseksi ja kohdentumattomaksi. Kaikkien erityisryhmien määrittely samalla muistuttaa ryhmien erilaisista tarpeista saavutettavuuden toteutumiseksi ja velvoittaa korkeakouluja kohdentamaan niistä kullekin tarpeenmukaisia toimenpiteitä.

2 Korkeakoulut laativat omat saavutettavuussuunnitelmansa.

Kommentti: Kansallisten korkeakoulutuksen saavutettavuuslinjausten ja -tavoitteiden tulee kuitenkin ohjata korkeakouluja melko tarkasti ja velvoittavasti. Korkeakoulutuksen tulee olla kaikille erityisryhmille alueellisesti yhdenvertaista ja täyttää kansalliset vähimmäiskriteerit.

Saavutettavuussuunnitelmien laatiminen tulisi kytkeä osaksi muuta toiminnan suunnittelua. Aikataulu (vuoden 2022 loppuun mennessä) vaikuttaa melko kireältä.

3 OKM kytkee korkeakoulujen saavutettavuussuunnitelmat osaksi korkeakoulujen tulosohejausta ja laadun arviointia.

Kommentti: Tässä tärkeä huomio on resurssitarpeiden ja -tapojen arviointi korkeakoulujen rahoitusmallien päivittämisen yhteydessä. Saavutettavuuden edistäminen käytännön toimenpiteinä vaatii riittävät resurssit, eikä niistä pidä tinkiä. Suomen korkeakouluissa tulisi harkita – Britannian mallin mukaisesti – saavutettavuuspalveluyksikön perustamista vastaamaan eritaustaisten opiskelijaryhmien opiskelun tuesta ja erityisjärjestelyistä. Erilaisten opiskelijoiden tarpeiden tunnistaminen ja erilaisten tukikeinojen/erityisjärjestelyjen hallitseminen vaatii erityistä osaamista ja jatkuvaa kehittämistä, sekä opiskelijoita että henkilöstöä aktiivisesti kuunnellen. Riittämättömällä resursseilla toimenpiteet jäävät helposti pinnallisiksi ja vajaiksi, eikä niillä ole haluttua vaikutusta pidemmänkään ajan kuluessa. Resurssit kannattaa myös taloudellisesti: saavutettavuudesta huolehtiminen kaikkien erityisryhmien osalta tulee näkymään nopeampina valmistumisaikoina, parempina oppimistuloksina sekä paremmin voivina ja paremmat työelämävalmiudet omaavina opiskelijoina.

Saavutettavuus on keskeinen osa opetuksen laatua, mutta sen toteutumisen seurannan kytkeminen korkeakoulujen laatujärjestelmiin voi olla lyhyellä aikataululla hankalaa. Saavutettavuuden kehittymisestä tulisi tehdä oma erillinen, huolella valituilla indikaattoreilla toteutettava seurantaselvityksensä, jotta tieto saadaan kaikista korkeakouluista yhdenmukaisesti tietynä ajankohtana.

4 OKM tuottaa korkeakouluopiskelijoiden taustoista yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa --- indikaattorit, jotka mahdollistavat saavutettavuuden säännöllisen seurannan.

Kommentti: Tavoite ja sen täsmennys ovat hyviä.

5 OKM perustaa korkeakoulutuksen saavutettavuusfoorumin ---. Foorumi laatii korkeakoulutuksen saavutettavuuden kansallisen toimenpideohjelman ja tukee korkeakouluja niiden saavutettavuustyössä.

Kommentti: Foorumin työskentelyn tavoitteet, tavat ja resursointi jäävät tässä vielä melko epämääräisiksi.

Jos foorumi perustetaan, sen jäseniksi tulee ehdottomasti kutsua edustajat kaikkien aliedustettujen ryhmien edunvalvontajärjestöistä, mikäli ryhmillä sellaiset on. Edunvalvontajärjestöjen kautta foorumin työskentelyyn saadaan mukaan myös kokemusasiantuntijoiden tieto ja kehittämisajatukset.

Kokemusasiantuntijoita ovat nykyiset ja entiset omaa erityisryhmäänsä edustavat opiskelijat, ja ilman heidän panostaan saavutettavuuden pitkäjänteinen kehittäminen jää väistämättä puutteelliseksi.

Tämän tavoitteen täsmennyksen loppuosa jää liian epämääräiseksi ja tulkinnanvaraiseksi: ”Lisäksi korkeakoulut edistävät korkeakoulutuksen saavutettavuutta muussa verkostomaisessa yhteistyössä (*mitä tällä varsinaisesti tarkoitetaan?*), nimeävät koordinaattorit saavutettavuussuunnitelman toteutukseen (*suunnitelman laatimiseen vai suunnitelman toteuttamiseen – yksi koordinaattori per korkeakoulu? Liian pieni resurssi ainakin suunnitelman toteuttamista ajatellen*) ja toteuttavat saavutettavuussuunnitelmien pohjalta systemaattisesti hyviä käytäntöjä (*saavutettavuussuunnitelmissa toimenpiteet tulee määritellä konkreettisesti seurantamenetelmiä myöten*).

9.1.2 Koulutus- ja osaamistason nosto ja toimintamallien ja rakenteiden uudistaminen

6 Koulutus- ja osaamistasoa nostetaan.

Kommentti: Tavoitteen toteutumista edistävät sekä korkeakoulutukseen otettavien opiskelijoiden määrän lisääminen että opintojen etenemisen tukeminen saavutettavuutta lisäävillä toimenpiteillä.

Tavoitteen täsmennyksissä tärkeä huomio on, että ”opiskelijoiden geneeristen taitojen oppimista tuetaan”. Kaikissa korkeakouluissa tulisi olla kaikille opiskelijoille pakollisen oppimisvalmiuksien/erilaisten oppimisen tapojen peruskurssin lisäksi tarjolla lisäkursseja niille opiskelijoille, joille itselle sopivien oppimisen ja opiskelun tapojen löytäminen on haasteellista. Näillä kursseilla tulisi voida perehtyä muun muassa monikanavaiseen oppimiseen ja erilaisiin oppimisen perinteisiin ja digitaalisiin apuvälineisiin.

7 Korkeakoulujen toimintamalleja ja -rakenteita uudistetaan.

Kommentti: Yhtenäisen digitaalisen palveluympäristön toteuttaminen on kannatettava suunnitelma. Digitaalisen ympäristön – järjestelmien, alustojen, ohjelmien, käyttöohjeiden, navigointiohjeiden – kehittämisessä saavutettavuus tulee kuitenkin varmistaa kaikkien erilaisten opiskelijoiden (ja myös henkilöstön) osalta. Saavutettavuuden kehittämiseen on välttämätöntä ottaa mukaan kokemusasiantuntijat eri opiskelijaryhmistä. Esimerkiksi opiskelijat, joilla on lukivaikeus tai hahmottamisen vaikeus, voivat olla erinomaisia digitaalisen ympäristön testajia ja saavutettavuusongelmien havaittsijoita. Digitaalisten ympäristöjen saavutettavuuden varmistaminen oppimisvaikeuksia omaaville opiskelijoille ja opettajille hyödyttää kaikkia opiskelijoita ja koko henkilöstöä.

9.1.3 Opettajankoulutuksen kehittäminen

8 Opettajankoulutuksissa huomioidaan entistä paremmin saavutettavuuteen, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät kysymykset.

Kommentti: Tavoitteen täsmennykset ovat erittäin kannatettavia. On erittäin tärkeää, että ”opettajankoulutukseen on mahdollista hakeutua moninaisilla taustoilla”. Erilaisten oppijoiden opettaminen ja ohjaaminen edellyttää paitsi tietoa myös ymmärrystä ja kykyä asettua oppilaiden asemaan ja tarkastella oppimista ja opettamista heidän lähtökohdistaan. Esimerkiksi opettajilla, joilla itsellään on oppimisvaikeus, on ammatillisen tiedon ja osaamisen lisäksi kokemustietoa ja osaamista, jota he käyttävät opetusta suunnitellessaan ja toteuttaessaan. Kattava diversiteetti opetushenkilöstön joukossa on etu koko oppilaitokselle, kun erilaisten opettajien osaaminen saadaan kaikkien käyttöön erilaisten oppilaiden/opiskelijoiden kohtaamisessa sekä opetusmenetelmien ja oppimateriaalien kehittämisessä.

Toiseen täsmennykseen tulee lisätä oppimisvaikeuksiin liittyvä osaaminen: ”Korkeakoulut kehittävät opettajankoulutusten opetussuunnitelmia, tavoitteita ja sisältöjä niin, että niissä huomioidaan entistä paremmin kieli- ja kulttuuritietoiseen opetukseen, monikielisyyteen, oppimisvaikeuksiin sekä erilaisten oppijoiden kohtaamiseen liittyvä osaaminen.”

Opetushenkilöstön moninaisuuden ja kulttuurisen ymmärryksen lisäämiseksi olisi tärkeää, että muualla kuin Suomessa suoritettu opettajankoulutus voidaan tunnustaa ja lukea hyväksi opettajanpätevyyden hankkimisessa Suomessa.

9.1.4 Jatkuvan oppimisen edistäminen

9 Uudistetaan korkeakoulujen ja oppilaitosten nykyistä työikäisille kohdennettavaa koulutustarjontaa työelämän ja korkeakoulujen välisenä yhteistyönä.

Kommentti: Tavoite on hyvä.

10 Luodaan uusia, joustavia, lyhytkestoisia, räätälöityjä ja työelämän tarpeisiin vastaavia koulutuspalveluja.

Kommentti: Myös työelämään suunnatuissa koulutuspalveluissa tulee huolehtia koulutusten saavutettavuudesta eri työntekijäryhmien näkökulmista.

9.2 SAAVUTETTAVUUDEN LISÄÄMINEN KORKEAKOULUSSA

9.2.1 Saavutettavuus korkeakoulun strategisena tavoitteena ja saavutettavuussuunnitelman laatiminen

11 Saavutettavuutta edistetään aktiivisesti ja suunnitelmallisesti osana korkeakoulun strategiaa.

Kommentti: Tavoitteen täsmennyksessä todetaan, että ”saavutettavuuden toteutumista arvioidaan osana korkeakoulun laatujärjestelmää”. Saavutettavuuden edistäminen ja toteutuminen on hyvä sisällyttää korkeakoulujen laatujärjestelmiin, mutta sen seuranta ja arviointi tulisi varmistaa myös itsenäisenä osa-alueena, jota seurataan kansallisesti, kaikkia korkeakouluja koskevilla yhtenäisillä kriteereillä.

12 Korkeakoulun saavutettavuussuunnitelman toteutumista arvioidaan säännöllisesti.

Kommentti: Tavoitteen täsmennyksissä todetaan, että ”korkeakoulu toteuttaa saavutettavuuden kehittämiseksi tilannekartoituksen”. Saavutettavuuden tilannekartoitus tulee tehdä kansallisella tasolla käyttäen yhtenäisiä indikaattoreita. Siten korkeakoulut saavat ajantasaisen tiedon omasta saavutettavuuden tilanteestaan suhteessa muihin korkeakouluihin. Tämä auttaa kutakin korkeakoulua asettamaan omat tavoitteensa ja aikatauluttamaan omat toimenpiteensä, mikä on tärkeää erityisesti niiden korkeakoulujen kohdalla, joiden saavutettavuus on heikommalla tasolla tai kaukana saavutettavuuden vähimmäistasosta.

Jotta saavutettavuussuunnitelmasta tulee toimiva työkalu, se ei saa jäädä muusta toiminnasta erilliseksi paperiksi vaan sen tulee linkittyä muihin toimintaa ohjaaviin asiakirjoihin, kuten strategiaan, henkilöstösuunnitelmaan, opetuksen kehittämissuunnitelmaan ja erillishankkeisiin.

Täsmennyksissä todetaan, että ”korkeakoulu nimeää saavutettavuuden toteuttamista koordinoivan henkilön tai tahon”. Tähän tulee lisätä seuraavat vaatimukset: ”Korkeakoulu varmistaa riittävät resurssit saavutettavuussuunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen. Tämä tulee tehdä aktiivisessa yhteistyössä opetushenkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Resursoinnin tulee olla pysyvä, jotta sillä varmistetaan saavutettavuuden jatkuva kehittäminen ja toteutumisen seuranta. Korkeakoulun tulee nimetä saavutettavuuden toteuttamista koordinoiva henkilö JA taho.

Mitä tarkoittaa, että ”korkeakoulun saavutettavuus ja yhdenvertaisuus ovat osa korkeakoulun viestintää ja markkinointia”? Korkeakoulun tulee aktiivisesti tiedottaa saavutettavuutta edistävästä toimenpiteistään ja erilaisille opiskelijoille tarjolla olevista tarpeenmukaisista tuesta ja erityisjärjestelyistä. Toisaalta viestinnän tulee olla kaikille saavutettavaa sekä teknisesti ja kognitiivisesti (viestinnän selkeys!), ja tiedon tulee löytyä helposti.

13 Saavutettavuus otetaan huomioon korkeakoulun hankinnoissa ja tuotekehityksessä.

Kommentti: Tavoitteen voisi muotoilla toisin: ”Saavutettavuuden vaatimukset määritellään korkeakoulun hankintaohjeisiin ja sopimuksiin”. Saavutettavuuden vaatimusten tulee sisältyä myös yhteistyösopimuksiin.

14 Korkeakouluyhteisössä toimivien saavutettavuusosaamista kehitetään suunnitelmallisesti.

Kommentti: Jotta henkilöstön saavutettavuusosaamisen kehittäminen voi olla pitkäjänteistä ja jatkuvaa, korkeakouluihin tulee rekrytoida riittävästi saavutettavuuden asiantuntijoita. Asiantuntemuksessa tulee varmistaa saavutettavuuden eri osa-alueet ja saavutettavuus kaikkien erilaisten opiskelijaryhmien näkökulmista. Jokaiseen korkeakouluun tulisi rekrytoida muun muassa erityisopettaja, joka vastaisi muun henkilöstön säännöllisestä ohjauksesta ja täydennyskoulutuksesta oppimisvaikeuksien osalta.

On erittäin hyvä, että täsmennyksissä on mainittu saavutettavuuden toteuttamisen sisällyttäminen henkilöstön työtehtävien kuvauksiin ja resursointiin. Tämä olisi kuitenkin hyvä täsmentää seuraavasti: ”Erityisvastuut ja resursointi määritellään työkuvauksiin. Koko henkilöstölle tulee velvoite toteuttaa saavutettavuutta omassa toiminnassaan.”

Täsmennyksissä mainitaan, että ”opiskelijoille järjestetään koulutusta saavutettavuudesta”. On tärkeää, että kaikki opiskelijat saavat tietoa saavutettavuuden eri osa-alueista ja saavutettavuudesta erilaisten ihmisten lähtökohdista/näkökulmista. Se on tarpeellista muun muassa kansalais- ja työelämätaitojen kehittämisessä. Opiskelijoille tulee myös järjestää tarpeenmukaisia, itsetuntemusta ja omia oppimisvalmiuksia kehittäviä kursseja, joissa pääpaino on itsensä kehittämisessä, oppimaan oppimisessa sekä opintojen ja työelämän saavutettavuuden tarkastelemisessa omasta/omien erityisominaisuuksien näkökulmasta. Näistä kursseista opiskelijalle on hyötyä hänen kaikissa myöhemmissä opinnoissaan.

9.2.2 Henkilöstön ja opiskelijoiden osallistaminen ja osaamisen kehittäminen

15 Opiskelijat ja henkilöstö osallistuvat korkeakoulun toiminnan ja saavutettavuuden suunnitteluun ja kehittämiseen.

Kommentti: Tämä on tärkeä tavoite. Korkeakoulujen tulee myös konkreettisten toimenpiteiden tasolla varmistaa, että kaikkien erilaisten opiskelija- ja henkilöstöryhmien näkökulmat ovat edustettuina. Kaikilta opiskelijoilta tulee kerätä säännöllisesti tietoa saavutettavuuteen liittyvistä kokemuksista, mikä todennäköisesti nostaa esiin erilaisia näkökohtia ja tarpeita osallistaa kehittämiseen erilaisia opiskelijaryhmiä.

9.2.3 Syrjinnän, häirinnän ja rasmin poistaminen ja hyvinvoinnin edistäminen

16 Korkeakoulu edistää hyvinvointia ja avointa vuorovaikutusta: korkeakoulu on syrjinnästä, häirinnästä ja rasismista vapaa opiskelu- ja työpaikka.

Kommentti: Tavoite ja sen täsmennykset ovat hyviä.

9.2.3 Opetus, oppiminen, opiskelijan tuki ja opinto- ja uraohjaus

17 Opetus- ja toteutussuunnitelmissa otetaan huomioon opetuksen ja oppimisen saavutettavuus.

Kommentti: Tavoitteen täsmennykset ovat hyviä. Yhdenvertaisuuden toteuttamiseen opetuksessa, opiskelussa ja arvioinnissa tulee sisällyttää myös yhdenvertaisuus osaamisen osoittamisessa. Yhdenvertaisuuden toteutumiseksi on keskeistä, että opiskelijat voivat osoittaa osaamisensa erilaisin, omat erityisominaisuudet/toimintarajoitteet huomioon ottavin tavoin. Esimerkiksi lukivaikeuksisen opiskelijan voi olla paljon yhdenvertaisempaa osoittaa osaamisensa suullisesti kuin kirjallisesti. Erilaisia osaamisen osoittamisen tapoja tulee aktiivisesti kehittää ja tarjota opiskelijoille.

Tulee myös huolehtia siitä, ettei opiskelu ja osaamisen osoittaminen aiheuta erityisryhmille ylimääräisiä taloudellisia kustannuksia. Esimerkiksi lukivaikeuksien opiskelijan voi olla tärkeää saada opinnäytetyönsä oikoluettavaksi ennen sen jättämistä arvioitavaksi. Oikolukemisen/kirjoitusasun tarkistamisen tulisi olla yksi opiskelijan HOPSsa sovittu erityisjärjestely, josta ei koidu hänelle kustannuksia.

18 Opiskelijoiden yksilölliset tarpeet otetaan huomioon henkilökohtaisessa opintosuunnitelmassa (HOPS) ja opiskelijoita tuetaan opiskelussa.

Kommentti: Tavoitteen täsmennykset ovat hyviä mutta jäävät melko avoimiksi. HOPS-käytännössä tulee huolehtia siitä, että opiskelijalle suunniteltu tuki ja yksilölliset järjestelyt ovat kullakin kurssilla opettajan/kurssista vastaavan tiedossa ja että ne tarjotaan opiskelijalle proaktiivisesti. Tällä hetkellä opiskelija joutuu pääsääntöisesti pyytämään ja neuvottelemaan tarvitsemansa erityisjärjestelyt kunkin opettajan kanssa, kullakin kurssilla erikseen, mikä on opiskelijalle psykososiaalisesti todella kuormittavaa. Tähän tulee ehdottomasti saada muutos ja korkeakouluille yhtenäiset, toimivat käytännöt. Tuen saamisen tulisi olla alleviivaamatonta.

Täsmennys ”korkeakoululla on toimintamallit ohjauksen antamiseen opintojen eri vaiheissa” on erittäin tärkeä. Toimintamalleihin tulisi sisällyttää erikseen tuki/ohjaus erityisryhmille. Opiskelijoiden opintojen etenemisestä kerättävää systemaattista tietoa tulee hyödyntää opetuksen, ohjauksen ja tuen kehittämisessä.

19 Opetus- ja ohjaushenkilöstö osaa ottaa huomioon opiskelijoiden moninaisuuden ohjauksessa, opetuksessa ja osallisuuden tukemisessa.

Kommentti: Tavoitteen täsmennykset ovat hyviä, mutta niihin on syytä tehdä täydennys.

Korkeakoulupedagogiikan kehittämisessä ja henkilöstökoulutuksissa tulee kiinnittää erityistä huomiota paitsi kieli- ja kulttuuritietoiseen opetukseen myös erilaiset oppimisvaikeudet ja toimintarajoitteet tiedostavaan ja huomioon ottavaan opetukseen. On varmistettava, että korkeakoulujen eri toiminnoissa on osaamista kehittää ja tukea henkilöstöä.

20 Opiskelija saa tarvitsemansa tuen ja ohjauksen, yksilöllisiä järjestelyjä ja hyvinvointia tukevia palveluita kaikissa opintojen vaiheissa.

Kommentti: Tavoite ja sen täsmennykset ovat hyviä. On erittäin tärkeää, että opiskelija nähdään korkeakoulussa kokonaisuutena ihmisenä, jonka hyvinvointi vaikuttaa opintomenestykseen ja opintomenestys hyvinvointiin. Erityisen hyvä täsmennys on, että ”korkeakoulu arvioi yhdessä opiskelijan kanssa ohjauksen

ja tuen toteutumista”. Jos tämä toteutuu aidosti kuunnellen, korkeakoulu saa toimintansa kehittämiseksi arvokasta, yksilöityä ja seikkaperäistä tietoa.

Saavutettavuuden kehittämistä ajatellen olisi tarpeen tarkastella/tutkia, millaisen ylimääräisen psykososiaalisen kuormituksen erityisjärjestelyjen pyytäminen ja toteuttaminen aiheuttaa erityisryhmään kuuluville opiskelijoille.

21 Opiskelijan oikeus yksilöllisiin opiskelujärjestelyihin ja laadukkaaseen opetukseen toteutetaan.

Kommentti: Tavoite ja sen täsmennykset ovat hyviä. Korkeakoulussa olisi kuitenkin hyvä olla ”palvelut” yksilöllisten opiskelujärjestelyjen hakemiseen ja toteutukseen (ei vain ”ohjeet ja käytännöt”). Järjestelyistä tulisi kertoa ei vain opintojen alussa vaan myös opintojen eri vaiheissa.

Täsmennys valitusmahdollisuudesta, mikäli yksilölliset järjestelyt eivät toteudu suunnitellulla tavalla, jää kuitenkin avoimeksi. Minne ja miten voi valittaa? Taho ja prosessi tulee määritellä, tiedotuksen valitusoikeudesta tulee olla selkeää ja tiedon helposti saatavilla. Opiskelijoille tulee antaa tarvittaessa apua valituksen tekemisessä. Mieluummin ’valitusoikeus’ kuin ’valitusmahdollisuus’.

Sisällytetäänkö valitusoikeus yliopisto- ja AMK-lakeihin vai tunnustetaanko se yhdenvertaisuuslain piiriin kuuluvaksi myös oppimisvaikeuksien edellyttämien yksilöllisten opiskelujärjestelyjen osalta?

22 Lisätään tutkimusta erilaisista taustoista tulevien opiskelijoiden korkeakoulutukseen siirtymisestä, opiskelusta ja työllistymisestä. ---

Kommentti: Tavoite on hyvä.

9.2.4 Opiskelijavalinta

23 Korkeakoulujen opiskelijavalintaa kehitetään saavutettavuuden parantamiseksi.

Kommentti: Tavoite ja sen täsmennykset ovat hyviä. On tärkeää, että korkeakoulut kehittävät ”valintatapoja siten, että aliedustettujen ryhmien suhteellinen osuus kasvaa ja opiskelijakunnan moninaisuus lisääntyy”. Osaamisen osoittaminen kirjallisesti on esimerkiksi lukivaikeuksisille muita vaikeampaa, ja siten tämän ryhmän menestyminen ylioppilaskokeissa ja korkeakoulujen pääsykokeissa ei välttämättä vastaa heidän todellista osaamistaan.

24 Korkeakoulun opiskelijavalintaa koskevassa viestinnässä otetaan huomioon hakijoiden moninaisuus ja tiedon saavutettavuus.

Kommentti: Tavoite ja sen täsmennykset ovat hyviä. Korkeakoulujen ulkoisilla verkkosivuilla tulee olla tieto myös valintakokeiden erityisjärjestelyistä ja niiden hakemisen prosessista.

Olisi suotavaa, että korkeakouluilla olisi mahdollisimman yhtenäiset valintaprosessien käytännöt ja että niistä myös tiedotetaan mahdollisimman yhtenäisesti ja selkeästi. Myös valintakokeiden erityisjärjestelyiden tulisi olla mahdollisimman yhdenmukaiset kaikissa korkeakouluissa.

25 Hakijoiden yhdenvertaisuus valintaprosessissa turvataan.

Kommentti: Tavoite ja sen täsmennykset ovat hyviä.

Sen lisäksi, että ”korkeakoululla on kirjalliset ohjeet sekä osaaminen ja muut resurssit hakijoiden tarvitsemien yksilöllisten järjestelyjen toteuttamiseksi”, ohjeiden tulee olla selkeät ja helposti löydettävissä.

Palautetta tulee kerätä valintakokeiden kokonaisuudesta säännöllisesti kaikilta niihin osallistuneilta, ei vain yksilöllisiä järjestelyjä hakeneilta.

26 Henkilöstön osaamista arvioidaan ja kehitetään vastaamaan yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutumista opiskelijavalinnoissa.

Kommentti: Tavoite ja sen täsmennys ovat hyviä. Tässä on keskeistä kehittää digitaalisia järjestelmiä siten, että ne mahdollistavat kaikilta osin yhdenvertaisen osallistumisen ja osaamisen osoittamisen valintakokeissa.

9.2.5 Kansainväliset opiskelijat ja tutkijat

Tavoitteet 27–29 / Tavoitteet ovat hyviä.

30 Korkeakoulut lisäävät opiskelijoiden, erityisesti ulkomaalaistaustaisten ja muiden korkeakoulutuksessa aliedustettuihin ryhmiin kuuluvien opintojen aikaista verkostoitumista työelämään, edistävät osaamisen tunnistamista ja lisäävät työharjoittelumahdollisuuksia.

Kommentti: Tämä tavoite koskee muitakin aliedustettuja ryhmiä kuin kv-opiskelijoita, joten sen olisi hyvä olla muun kuin 9.2.5 Kansainväliset opiskelijat ja tutkijat -otsikon alla.

Harjoittelusopimuksissa ja harjoittelupaikan soveltuvuudessa on huomioitava saavutettavuus.

31 Korkeakoulun kirjastopalvelut ovat saavutettavia.

Kommentti: Tähän olisi hyvä lisätä, että ”korkeakoulut tekevät aktiivisesti yhteistyötä Celian (Näkövammaisten kirjasto) kanssa kirjastopalvelujen – kuten myös oppimateriaalien – saavutettavuuden kehittämiseksi”.

Tämäkin tavoite koskee kaikkia opiskelijoita, joten sen tulisi olla jonkun muun kuin 9.2.5 Kansainväliset opiskelijat ja tutkijat -otsikon alla.

32 Opiskelija-/ylioppilaskunta sitoutuu saavutettavuuden toteuttamiseen.

Kommentti: Myös tämä tavoite koskee kaikkia opiskelijoita ja sen tulisi olla jonkun muun kuin 9.2.5 Kansainväliset opiskelijat ja tutkijat -otsikon alla.

9.2.6 Korkeakoulutuksen fyysinen saavutettavuus

Tavoitteet 33–36 / Tavoitteet ja niiden täsmennykset ovat hyviä.

37 Vahvistetaan digiosaamista läpi elämän.

Kommentti: Erityisryhmien tarvitsemien digitaalisten apuvälineiden ja helppokäyttötoimintojen käytön opastus tulee sisällyttää osaksi yksilöllistä ohjausta ja tukea. Myös henkilöstön tulee saada digiapuvälineiden käyttöön perehdytystä.

9.2.7 Viestintä

38 Korkeakoulun viestintä edistää yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta.

Kommentti: Viestinnän osalta voisi olla hyvä täsmentää saavutettavuuskäsitettä jakaen se tekniseen ja kognitiiviseen saavutettavuuteen. Viestintään liittyen saavutettavuus ymmärretään usein edelleen enemmän teknisenä saavutettavuutena (verkkosivut, eri digitaaliset viestintäkanavat), ja siksi olisi hyvä muistuttaa sen kognitiivisesta saavutettavuudesta, jolla tarkoitetaan kaiken viestinnän ymmärrettävyyttä ja helppolukuisuutta. Tämä tarkoittaa mm. selkeän yleiskielen käyttöä, visuaalisten elementtien hyödyntämistä, mahdollisuutta kuunnella tekstimuodossa oleva informaatio, digitaalisten järjestelmien selkeää ja ymmärrettävää navigointilogiikkaa ja -ohjeistusta.

Korkeakouluun opiskelijaksi hakevan tulisi jo hakuvaiheessa voida arvioida ja vertailla korkeakoulujen saavutettavuutta, kuten miten korkeakoulu on täyttänyt kansalliset saavutettavuuden kriteerit. Tämän tulee olla mahdollista korkeakoulun ymmärrettävän ja läpinäkyvän viestinnän avulla. Korkeakoulujen tulisi viestiä myös aiempaa avoimemmin ja selkeämmin eri opiskelualojen tyypillisistä työn sisällöistä ja työllistymisen näkymistä.

39 Viestinnän saavutettavuus otetaan huomioon koko korkeakouluyhteisön toiminnassa.

Kommentti: Viestintään kuuluu myös korkeakoulun sisäinen sekä henkilöstön ja opiskelijoiden välinen viestintä, jonka saavutettavuutta tulisi voida arvioida ja kehittää sekä henkilöstön että opiskelijoiden palautteiden avulla. Opintotehtäviin, vaihtoehtoihin toteutustapoihin, kurssien sisältöihin, ilmoittautumisen käytäntöihin ja aikatauluihin liittyvän viestinnän/tiedottamisen tulee olla yhdenvertaisesti saavutettavaa kaikille opiskelijaryhmille.

Tällä hetkellä korkeakouluissa yksinkertaisetkin asiat, kuten seuraavan lukukauden kursseille ilmoittautuminen, hyväksilukulomakkeen käyttäminen tai lopputyön jättäminen arvioitavaksi, saattavat olla vaikeaselkoisia ja monimutkaisia kenelle tahansa käyttäjälle. Korkeakoulun intranet on saattanut paisua mahdottomaksi käyttää vuosien varrella kertyneen vanhentuneen informaation vuoksi eikä sisäistä linkittämistä käytetä, vaan esimerkiksi erillisessä tiedotteessa kerrottu navigointipolku tulisi muistaa ulkoa. Lisäksi eri oppimisalustoja (intranetin työtilat, Moodle, Teams) saatetaan käyttää rinnakkain, ja niissä on kussakin oma logiikkansa. Ilman opiskelijoiden omaa verkostoitumista ja keskinäistä ohjausta ja neuvontaa moni opiskelija jäisi epätietoiseksi siitä, mitä hänen kulloinkin odotetaan tekevän.

40 Henkilöstöllä on edellytykset saavutettavan viestinnän toteuttamiseen ja kehittämiseen.

Kommentti: Tavoite ja sen täsmennykset ovat hyviä.

9.2.8 Maahanmuuttotaustaiset

Tavoitteet 41–48 / Tavoitteet ovat hyviä. Maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta koskevat säännökset myös AMK-lakiin?

Tavoite 46 koskee kaikkia opiskelijoita/vähemmistöryhmiä ja tavoite 47 myös muita erityisryhmiä.

45 Maahanmuuttajanuorten valintojen monipuolistamiseksi toteutetaan valtakunnallinen pilottihanke, jonka puitteissa tiivistetään korkeakoulujen, toisen asteen oppilaitosten, peruskoulun ja huoltajien yhteistyötä. Varmistetaan, että niiden nuorten vanhemmilla, jotka eivät tunne suomalaista koulujärjestelmää ja koulutuspolkuja, saavat tarvittavan ymmärryksen ja tuen nuorten valintojen tukemiseen.

Kommentti: Tietämättä tarkemmin, mitä pilotin käytännössä suunnitellaan sisältävän, tavoite on erittäin tärkeä. Monet maahanmuuttajataustaisten nuorten vanhemmat eivät ole omien oppimisen haasteidensa takia oppineet suomea/ruotsia odotetusti ja niin, että he voisivat osallistua lastensa koulunkäyntiin ja tukea nuortensa koulutusvalintoja millään tavalla. Tilanteen korjaamiseksi tälle ryhmälle tulisi ehdottomasti kehittää suomen/ruotsin kielen oppimishjelma, joka ottaa paremmin huomioon heidän lähtötilanteensa ja mahdolliset kielelliset erityisvaikeutensa kuin tällä hetkellä kotouttamiskoulutuksissa käytössä olevat kielen opetusmenetelmät tekevät. Tällainen kielenoppimishjelma tulisi kehittää myös maahanmuuttajataustaisille lapsille/nuorille, jotka eivät koulujen S2-opetuksessa ja kielitietoisessa perusopetuksessa opi kotimaisia kieliä odotetusta ja joiden kielitaito jää niin heikoksi, ettei se vastaa edes toisen asteen koulutuksen vaatimuksia.

Tällaisen maahanmuuttajavanhempien ja -lasten/nuorten lähtökielen ja arjen kieliympäristön huomioivan kielenoppimishjelman toteuttamiseen on olemassa suunnitelma ja toteuttajat (mm. Turun yliopiston

oppimisanalytiikan keskus, Aalto-yliopiston puheentunnistustuloslaitos, Erilaisten oppijoiden liitto/Monikieliset erilaiset oppijat ry). Rahoitus toistaiseksi puuttuu. Tästä annamme mielellämme lisätietoja.

9.2.9 Vammaiset, toimintarajoitteiset

Tavoitteet 49–50 / Tavoitteet ovat hyviä. Tietoisuuden lisääminen ei tosin riitä, tarvitaan myös tukea ja palveluja.